

SIVISTYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 24/2014 vp

Kansalaisaloite: Ruotsin kieli valinnaiseksi oppiaineeksi kaikilla kouluasteilla (KAA 2/2014 vp)

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 15 päivänä toukokuuta 2014 lähettänyt sivistysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi kansalaisaloitteen Ruotsin kieli valinnaiseksi oppiaineeksi kaikilla kouluasteilla (M 2/2014 vp) ja sivistysvaliokunta on 3 päivänä lokakuuta 2014 päättänyt ottaa asian käsiteltäväksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- johtaja Jorma Kauppinen, Opetushallitus
- folktingssekreterare, Folktingetin pääsihteeri Markus Österlund, Svenska Finlands folkting
- förbundsordförande Christer Holmlund, Finlands Svenska Lärarförbund FSL
- puheenjohtaja, förbundsordförande Cia Laine, Finlands Svenska Skolungdomsförbund (FSS) rf
- valtuuskunnan puheenjohtaja Paavo Lipponen, Nätverket Svenska nu
- erityisasiantuntija Olavi Arra, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- koulutuspoliittinen asiantuntija Antti Seitamaa, Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto — SAKKI ry
- puheenjohtaja Kari Jukarainen, Suomen kieltenopettajien liitto SUKOL ry
- puheenjohtaja Tatu Koivisto, Suomen Lukio-
laisten Liitto ry

- asiantuntija, koulutuspolitiikka Veli-Matti Taskila, Suomen opiskelijakuntien liitto — SAMOK ry
- lukion lehtori, Kieliasiain neuvottelukunnan varajäsen, Sisko Harkoma, edustaan Suomen ruotsinopettajat ry:tä
- hallituksen jäsen, koulutuspolitiikka, Jussi Nieminen, Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry
- insinööri, tekniikan tohtori, varapuheenjohtaja Heikki Orsila, Vapaa kielivalinta ry
- professori, yhteiskuntatieteiden tohtori, puheenjohtaja Ilmari Rostila, Vapaa kielivalinta ry
- oikeustieteen tohtori, hallintotieteiden tohtori, Pekka Hallberg
- professori Mikael Hidén
- erityispedagogiikan dosentti, KT Minna Törmänen, Helsingin yliopisto
- professori emeritus, kieliasiamies Erkki Pihkala, Suomalaisuuden liitto.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- opetus- ja kulttuuriministeriö
- Itä-Suomen koulu
- Itä-Suomen yliopisto
- Kuokkalan koulu, Jyväskylä
- Lappeenrannan kaupunki
- Tohmajärven kunta
- Turun kaupunki
- Akava ry
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK

- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- Toimihenkilökeskusjärjestö STTK
- Tullin aluejohtaja, Tornio Juha Heikkilä
- professori Kimmo Grönlund, Åbo Akademi.

Julkinen kuuleminen

Sivistysvaliokunta järjesti 11 päivänä marraskuuta 2014 asiasta kansanedustajille ja tiedotusvälineille suunnatun julkisen kuulemistilaisuuden, jossa kuultiin edellä mainituista asiantunti-

jatahoista seuraavat: professori, emeritus, kieliasiamies Erkki Pihkala, Suomalaisuuden liitto, insinööri, tekniikan tohtori, varapuheenjohtaja Heikki Orsila, Vapaa kielivalinta ry, professori, yhteiskuntatieteiden tohtori, puheenjohtaja Ilmari Rostila, Vapaa kielivalinta ry, folktingssekreterare, Folktingetin pääsihteeri Markus Österlund, Svenska Finlands folkting, oikeustieteen tohtori, hallintotieteiden tohtori Pekka Hallberg ja valtuuskunnan puheenjohtaja Paavo Lipponen Nätverket Svenska nu.

KANSALAISALOITE

Aloitteen tavoitteena on, että hallitus ja eduskunta ryhtyisivät toimiin ruotsin kielen opiskelun muuttamiseksi vapaaehtoiseksi. Aloitteessa esitetään, että kieli- ja koulutuspolitiikan pitää turvata, etteivät ne oppilaat, jotka eivät opiskele ruotsia, joudu jatko-opintojen ja työuran suhteen epätasa-arvoiseen asemaan suhteessa ruotsia opiskeleviin. Aloitteen mukaan minkään

kouluasteen tutkinnoissa ei pidä vaatia ruotsin kielen osaamista. Aloitteessa ehdotetaan, että julkiset palvelutehtävät on järjestettävä niin, että suomenkielinen voi ruotsia osaamatta toimia julkisissa tehtävissä ja ruotsinkieliset saavat hyvää palvelua niiltä, joiden kielitaito perustuu vapaaehtoiseen ruotsin opiskeluun.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä asian käsittelystä

Kansalaisaloite ruotsin kielen muuttamisesta valinnaiseksi oppiaineeksi on antanut hyvän mahdollisuuden kielen opiskelua koskevaan keskusteluun. Aloite vahvistaa myös kansalaisaloitetta koskevaa yleistä tavoitetta edistää ja tukea vapaata kansalaistoimintaa, jossa eri väestöryhmät osallistuvat ja vaikuttavat aktiivisesti yhteiskunnan kehittämiseen. Mahdollisuus nostaa käsiteltäväksi kansalaisten tärkeäksi katsomiaan asioita täydentää näin osaltaan edustuksellista demokratiaa.

Eduskunta on lähettänyt asian valmistelevasti käsiteltäväksi sivistysvaliokuntaan, joka on käsitellyt asiaa toimialansa mukaisesti erityisesti

kasvatuksen ja koulutuksen näkökulmasta. Asiaa ei ole käsitelty perustuslakivaliokunnassa, eikä sitä ole näin ollen arvioitu esim. kielellisten perusoikeuksien kannalta. Tämä johtuu siitä, että aloite ei sisällä sellaista konkreettista lakiehdotusta, jonka perustuslainmukaisuutta olisi perustuslain 74 §:n mukaisesti mahdollisuutta arvioida. Lakiehdotuksen sisältävä esitys tai aloite vaatii valiokunnan arvion mukaan ehdottomasti myös perustuslakivaliokunnan auktoritatiivisen ja kattavan arvion ehdotuksen perustuslainmukaisuudesta.

Sivistysvaliokunnan asiantuntijakuulemisissa on pyritty kuulemaan tasapuolisesti sekä ruotsin kielen opiskelun vapaaehtoisuutta että sen pakollisuutta kannattavia tahoja.

*Ruotsin kieltä ja sen opiskelua koskevista sää-
döksistä ym.*

Aloitteessa esitetään, että ruotsin kielen pakollisuudesta luovuttaisiin kaikilla koulutusasteilla. Oppilaat, jotka eivät opiskele ruotsia, eivät kuitenkaan saa joutua jatko-opintojen tai työuran suhteen epätasa-arvoiseen asemaan suhteessa ruotsia opiskeleviin. Julkiset palvelutehtävät on myös järjestettävä niin, että ruotsinkieliset saavat hyvää palvelua niiltä, joiden kielitaito perustuu vapaaehtoiseen ruotsin opiskeluun.

Valiokunta toteaa, että opetuksen järjestämistä ja koulujen oppiaineita koskevat säännökset sisältyvät opetusta koskevaan lainsäädäntöön sekä esimerkiksi valtioneuvoston asetuksiin perusopetuksen ja lukio-opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta. Ne sisältävät säännöksiä muun muassa opetuksen yleisistä tavoitteista, oppiaineista, opetuskielestä ja muista opetuksen järjestämiseen liittyvistä periaatteista sekä oppilaan oikeuksista ja velvollisuuksista.

Näiden säädösten mukaisesti molemmat kansalliskielet, suomi ja ruotsi, kuuluvat perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa opettavien oppiaineiden joukkoon joko äidinkielenä tai toisena kotimaisena kielenä. Myös ammatilliseen peruskoulutukseen sekä korkeakoulututkintoihin sisältyy sekä äidinkielen että toisen kotimaisen kielen opintoja.

Valiokunta katsoo, että ruotsin kielen asemaa oppiaineena ei voida kuitenkaan tarkastella erillisenä säädöskysymyksenä ja irrallaan kieliasioiden kokonaisuudesta, vaan huomiota on kiinnitettävä muun muassa perustuslain säännöksiin sekä kielilakiin ja kieliasioiden erityislainsäädäntöön.

Valiokunta viittaa tältä osin perustuslain 17 §:ään, joka turvaa jokaiselle oikeuden käyttää asiassaan tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa omaa kieltään, suomea tai ruotsia. Julkisen vallan on perustuslain 17 §:n 2 momentin mukaan huolehdittava maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaisesti. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tästä perussäännöksestä ei ole kuitenkaan johdettavissa suoranaista ja välitöntä vel-

voitetta sille, että toisen kansalliskielen olisi oltava kullekin pakollinen oppiaine perusopetuksessa.

Perustuslain 22 §:n säännöksen mukaan julkinen valta on silti velvollinen turvaamaan perusoikeuksien toteutumisen. Tämän velvollisuuden on katsottu ulottuvan myös 17 §:n kielellisiin oikeuksiin.

Kielellisiä oikeuksia koskevaa säännöstä täydentävät eräät muutkin perustuslain säännökset, mm. oikeus maksuttomaan perusopetukseen ja mahdollisuus saada kykyjensä mukaan myös muuta kuin perusopetusta. Kielilaki (423/2003) on puolestaan kansalliskieliä, suomea ja ruotsia, koskeva yleislaki, jossa ovat viittaukset kieliasioiden erityislainsäädäntöön ja myös muita kieliä koskeviin säädöksiin. Keskeinen on myös julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavaa kielitaitoa koskeva laki (424/2003).

Valiokunta viittaa myös vuonna 2012 julkaistun valtioneuvoston periaatepäätökseen kansalliskielistrategiasta (VNK:n julkaisusarja 4/2012), joka on pääministerin johdolla valmisteltu hallitusohjelmahanke ja valtioneuvoston ensimmäinen kielistrategia. Kansalliskielistrategia ilmaisee hallituksen tahdon kahden elinvoimaisen kansalliskielen, suomen ja ruotsin, säilyttämiseen pitkälle tulevaisuuteen, ja se kerää yhteen tarvittavia konkreettisia toimia tämän tavoitteen saavuttamiseksi. Kansalliskielistrategian lähtökohtia ovat yksilöiden kielelliset perusoikeudet sekä yhteiskunnan kaksikielisyydestä seuraavat hyödyt ja vahvuudet.

Muun muassa edellä mainittuihin säädöksiin ja periaatepäätökseen viitaten sivistysvaliokunta katsoo, että ruotsin kielen opiskeluun liittyvillä kysymyksillä on laajempi yhteiskunnallinen ja historiallinen sekä sivistyksellinen ulottuvuus, joka on otettava huomioon tarkasteltaessa ruotsin kielen asemaa osana opetuksen kokonaisuutta.

Koulutuksen tavoitteena laaja yleissivistys

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on todettu, että kansalaisista 75 prosenttia vastustaa pakollista ruotsin kielen opiskelua ja että ruotsin

kielen opiskelun pakollisuus olisi jo tällä perusteella poistettava.

Kuten edellä on todettu, ruotsin kielen opiskelua on valiokunnan mielestä tarkasteltava osana laajempaa kokonaisuutta, sillä lainsäädäntö ja koulutuspoliittinen päätöksenteko voivat perustua vain yhteiskunnan tarpeet huomioon otta-vaan johdonmukaiseen, pitkäjänteiseen ja kokonaisvaltaiseen harkintaan. Tässä harkinnassa on otettava huomioon sekä elinkeinoelämän että yhteiskunnan tarpeet ja huolehdittava siitä, että kaikki kansalaiset saavat mahdollisimman tasarvoiset lähtökohdat elämälleen.

Sivistysvaliokunnan mielestä molempia kansalliskieliä koskevat perustaidot kuuluvat yleis-sivistykseen, jonka saavuttamisesta koulutusjärjestelmän tulee huolehtia.

Valiokunta katsoo, että ruotsin kielen opiskelu edistää kansalaisten yhdenvertaisuutta, sillä näin kaikilla on lähtökohtaisesti samanlaiset mahdollisuudet jatko-opintoihin ja ammatinvalintaan. Myös suomalaisen koulujärjestelmän saavuttamat hyvät kansainväliset tulokset tukevat sitä ratkaisua, että opetussuunnitelma ei perustu vapaaehtoisuuteen, vaan harkittuun ainekokonaisuuteen.

Valiokunnan mielestä ei ole myöskään perusteltua arvioida yhden oppiaineen asemaa irrallaan tuntijaon ja sen pohjalta laaditun opetussuunnitelman muodostamasta kokonaisuudesta, vaan muutostarpeita on arvioitava osana laajempaa arviointityötä ja luontevasti siinä yhteydessä, kun tuntijakoa seuraavan kerran uudistetaan.

Valiokunta toteaa, että tuntijakoa ja opetussuunnitelmia koskevat linjaukset uusitaan noin 10 vuoden välein. Viimeksi perusopetuksen tuntijakoa on uudistettu vuonna 2012¹, minkä jälkeen Opetushallitus on 22.12.2014 päättänyt perusopetuksen opetussuunnitelman perusteista. Näiden perusteiden mukainen paikallinen ope-

tussuunnitelma otetaan käyttöön 1.8.2016 alkaen. Uudistuksen tavoitteena on taata kaikille yhtäläiset mahdollisuudet ja oikeudet sivistykseen, laadukkaaseen maksuttomaan koulutukseen sekä täysivaltaisen kansalaisuuden edellytykset. Uudistus sisältää muutoksia myös kielten opetukseen, sillä B-kielen aloitusajankohta siirtyy 6. luokalle nykyisen 7. luokan sijaan, mikä merkitsee käytännössä ruotsin kielen opetuksen aikaistumista. Aloitusajankohdan varhentamisen arvioidaan helpottavan kielen oppimista ja parantavan opiskelumotivaatiota.

Työelämän vaatimukset

Aloitteen perustelujen mukaan ruotsin kielen pakollisuuden vuoksi Suomen kielitaitovaatimukset ovat maailman tiukimmat, ja tilanteen epätar-koituksenmukaisuutta lisää se, että suomen ja ruotsin kielen kansainvälinen käytettävyys on vähäistä. Huono kansainvälisten kielten taito heikentää myös Suomen kilpailukykyä. Kielipoliitiikan katsotaan epäonnistuneen, sillä ns. virkamiesruotsi ei takaa sellaista kielitaitoa, jota ruotsin kielisiin palveluihin tarvittaisiin. Aloitteessa ei oteta kantaa siihen, miten kielenopiskelu olisi järjestettävä, mikäli ruotsin kielen opiskelun pakollisuudesta luovuttaisiin.

On tosiasia, että suomen ja ruotsin kieltä puhutaan varsin pienellä alueella verrattuna moiniin ns. maailmankieliin eikä kansalliskielten osaaminen anna vielä riittäviä mahdollisuuksia toimia kansainvälisissä tehtävissä. Suomen työmarkkinoiden näkökulmasta ruotsin kieli on kuitenkin edelleen tärkeä niin julkisella kuin myös yksityisellä sektorilla.

Hallinnon rakennemuutoksen myötä kielilain samoin kuin henkilöstölle asetettavan kielitaitovaatimuksen soveltamisalat ovat laajentuneet. Ruotsin kieli on keskeinen myös elinkeinoelämässä, jossa se on saadun selvityksen mukaan toiseksi tärkein kielitaitovaatimus englannin jälkeen. Tähän ovat syinä niin yritysten yhteydet Suomen ruotsinkielisille alueille kuin myös laaja taloudellinen yhteistyö ruotsalaisten ja muiden pohjoismaisten yritysten kanssa. Erityisesti palveluammateissa työnantajat painottavat ruotsin merkitystä rekrytointikriteerinä.

¹ Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (422/2012). Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta annetun valtioneuvoston asetuksen 13 §:n muuttamisesta (378/2014)

Valiokunta viittaa myös Opetushallituksen 8.3.2011 julkaisemaan Kansalliskieliselvitykseen², jossa on käsitelty mm. suomen ja ruotsin kielen osaamisen tarvetta työelämässä. Selvityksessä on myös arvioitu, missä ammateissa tarvitaan ruotsin kieltä ja kuinka paljon on ammatteja, joissa toinen kotimainen kieli ei ole keskeinen työväline. Tämän selvityksen mukaan karkealla tasolla vain noin joka viides ammatti voidaan luokitella sellaiseksi, jossa toinen kotimainen kieli ei ole keskeinen työväline. Ruotsin kielen osaamisen kannalta keskeisimpiä ovat viranomaisammatit, mutta toisen kotimaisen kielen taito on tärkeä osa myös palvelu-, johtaja- ja asiantuntija-ammatteihin kuuluvasta ammattitaidosta.

Valiokunnan mielestä työelämän osaamistarpeisiin vastaamiseksi on nimenomaan tarkoitukseenmukaista, että kaikki opiskelevat pakollisena molempia kotimaisia kieliä. Olisi myös lähes mahdotonta etukäteen arvioida, mitä kieltä tai kieliä kukin tulevaisuudessa mahdollisesti tarvitsee, mikä vaikeuttaisi esimerkiksi opetuksen valtakunnallisten tavoitteiden ja tuntijaon asettamista.

Korkea-asteen opinnoissa niin yliopistossa kuin ammattikorkeakoulussakin opiskelijan tulee suorittaa ns. virkamiesruotsin tutkinto. Tämä perustuu siihen, että lailla turvataan jokaisen Suomen kansalaisen oikeus käyttää tuomioistuimissa ja muussa viranomaisessa asiassaan omaa äidinkieltään, joko suomea tai ruotsia, sekä saada toimituskirjansa tällä kielellä. Kielitaitovaatimus ei siten koske vain tuomareita, vaan se on ulotettu lailla (424/2003) hallintoon, valtion moiniin ylimpiin virkoihin ja myös niihin virkoihin, joihin lain tai asetuksen nojalla edellytetään korkeakoulututkintoa tai jotka sisältävät merkittävää julkisen vallan käyttöä.

Valiokunnan käsityksen mukaan kieliopetuksen kaventaminen vähentäisi mahdollisuuksia päästä mainittuihin yhteiskunnallisiin tehtäviin. Valiokunta yhtyy kuitenkin kansalaisaloitteen perusteluihin virkamiesruotsin tasosta ja katsoo, että käytännössä kielitaitoa koskeva tutkinto ei

takaa riittävää osaamista ruotsinkielisten virkatehtävien hoitamiseen. Ruotsin kielen taidot ovat usein heikot, ja käytännössä vain pieni osa suomenkielisistä oppilaista saavuttaa sellaisen tason, joka on riittävä viranomais- tai muiden julkisten tehtävien hoitamiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmä³ arvioi, että noin viidennes korkeakouluopiskelijoista ei saavuta valtionhallinnon kielitutkinnon tyydyttäviä taitoja vastaavaa tasoa.

Mitä tulee kansallisiin kielitaitovaatimukseen, valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on todettu, että Suomen kielitaitovaatimukset ovat verrattavissa niihin muihin maihin, joissa on useampia virallisia kieliä. Esim. Belgiassa, Sveitsissä ja Luxemburgissa on jonkin toisen virallisen kielen opiskelu pakollista kaikille oppilaille valtakunnallisella tasolla.

Sekä suomi että ruotsi ovat pienehköjä kansalliskieliä, joita puhutaan maantieteellisesti pienellä alueella. Maantieteellinen sijainti on kuitenkin eräs tärkeä lähtökohta kunkin maan kielipolitiikalle sekä niille tarpeille, joiden pohjalta opetuksen sisällöstä päätetään.

Vapaaehtoisuudesta ja oppimisesta

Aloitteen perusteluissa todetaan, että ruotsin kielen pakollisuus ja yksilöiden oppimiskyvyn rajallisuus johtavat käytännössä vieraiden kielten taitamisen ohuuteen ja valintamahdollisuuksien kapeutumiseen.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan siitä, että ruotsin kielen valinnaisuus lisäisi muiden kielten opiskelua, ei ole tutkittua näyttöä. Kielten opiskelua ja siihen liittyvää valinnaisuutta pyrittiin lisäämään vuonna 2004 voimaan tulleella lainmuutoksella, jolla toinen kotimainen kieli muuttui valinnaiseksi aineeksi ylioppilaskirjoituksissa. Uudistuksen jälkeen ruotsin kokeen kirjoittavien määrä on vähentynyt, mikä ei ole kuitenkaan lisännyt muiden kielten opiskelua, vaan kielten opiskelu on päinvastoin selvästi vähentynyt.

² Opetushallituksen raportit ja selvitykset 2011:7

³ Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2012:9

Esimerkiksi saksaa opiskeli vuonna 2003 lu-kiolaisista 30,6 prosenttia, mutta vuonna 2013 enää 12,7 prosenttia. Ranskan kielen osalta lu-vut ovat 13,9 prosenttia ja 8,3 prosenttia.⁴ Uu-distuksen seuranta siis osoittaa, että valinnai-suus ylioppilaskokeessa ei ole vaikuttanut myönteisesti ruotsin kielen opiskeluun eikä se ole myöskään lisännyt muiden kielten opiskelua.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa esite-tyt mukaan tutkimukset eivät myöskään tue väi-tettä, että yhden kielen opiskeleminen rajoittaisi mahdollisuutta oppia muita vieraita kieliä. Saa-dun selvityksen mukaan tutkimukset osoittavat, että lapsen puheen- ja kielenkehitys on varhais-vuosina erittäin nopeaa ja lapsella on kielenop-pimiseen synnynnäinen taipumus. Oppimista ta-pahtuu läpi elämän, sillä aivojen rakenne muo-vautuu mm. uuden kielen oppimisen myötä. Yh-den vieraan kielen opiskelu edistää muiden kiel-ten oppimista, ja on myös tutkimustietoa siitä, että kielenoppiminen muuttuu sitä helpommak-si, mitä useampia kieliä opiskelee. Globaalisti kaksi- tai monikielisyys on jopa yleisempää kuin yksikielisyys. Myös EU:n kielipolitiikan tavoit-teena on, että jokaiselle opetetaan jo lapsuudes-ta alkaen äidinkielen lisäksi vähintään kahta vie-rasta kieltä.

Aloitteen perusasetelma ruotsin ja muiden kielten vastakkainasetteluista opetuksessa poh-jautuu valiokunnan arvion mukaan suurelta osin koulujen nykyiseen suppeaan kielivalikoimaan, joka voimakkaimmin vaikuttaa kielten opiske-lun kapenemiseen. Tämän taustalla on erityises-ti kuntien heikko taloudellinen tilanne. Koulu-tuksellisen tasa-arvon sekä työelämän näkökul-masta olisikin perusteltua, että koulutuksen jär-jestäjät veloitettaisiin tarjoamaan vapaaehtois-ta A2-kieltä koskevaa opetusta. Myös ryhmien minimikokoja koskevia vaatimuksia olisi tärkeä alentaa ja näin lisätä mahdollisuuksia kielten opiskeluun.

⁴ Tilastokeskus, Vipunen, Opetushallinnon tilastopal-velu, 2014

Alueellinen kokeilu

Käytännössä tarve ruotsin kielen taitoon on maan eri osissa hyvin erilainen, ja esimerkiksi Itä-Suomessa venäjän kielen taidosta on käytän-nössä usein selvästi enemmän hyötyä kuin ruot-sin kielestä. Valiokunta on siksi keskustellut mahdollisuudesta alueelliseen kokeiluun, jossa ruotsin kieli olisi tietyllä alueella valinnainen tai vapaaehtoinen oppiaine.

Valiokunta on arvioinut asiaa koulutuksen ja tasa-arvon näkökulmasta, mutta päätyneet kokei-lun suhteen kielteiselle kannalle. Suomalainen koulutuspolitiikka perustuu vahvasti koulutus-jatkumon periaatteelle, jonka mukaan lainsää-dännössä ja yksilöiden koulutuspoluilla ei tule olla esteitä jatkaa opintoja. Muuttoliike on voi-makasta erityisesti nuorten kohdalla, ja se suun-tautuu paljolti Etelä-Suomeen ja pääkaupunki-seudulle, jossa ruotsin kielen taitoa tarvitaan työelämässä. Valiokunnan arvion mukaan alueellinen kokeilu olisi omiaan lisäämään kan-salaisten koulutuksellista epätasa-arvoa ja vai-keuttamaan mahdollisuuksia jatko-opintoihin ja työmarkkinoille.

Valiokunnan johtopäätökset

Valiokunta ei puolla aloitteen hyväksymistä. Ruotsin kielen opiskelu on kiinteä osa Suomen koulutuspolitiikkaa, ja mm. valtioneuvoston kansalliskielistrategian tavoitteena on turvata ruotsin kielen elinvoimaisuus pitkälle tulevai-suuteen. Valiokunnan mielestä yhtäkkinen ruot-sin kielen pakollisuudesta luopuminen saattaisi heikentää myös koulutuksellista tasa-arvoa, sil-lä todennäköisesti koulutetut vanhemmat pystyi-sivät motivoimaan lapsiaan ruotsin kielen opis-keluun ja tekemään näin valintoja, joilla ediste-tään menestymistä yhteiskunnassa.

Pakollisuuden poistaminen ei myöskään vält-tämättä varmista sitä, että kielten opiskelun va-linnaisuus kasvaisi tai että se edistäisi monikie-lisyyttä, vaan se voi pikemminkin vähentää kiel-tenopiskelua. Esimerkiksi ruotsin kielen vapaa-ehtoisuus ylioppilaskirjoituksissa ei ole lisännyt ruotsin eikä muidenkaan kielten opiskelua.

Valiokunta on sen sijaan huolissaan siitä, että kielten opiskelu on kaiken kaikkiaan kaventunut ja yhä useammat opiskelevat ruotsin ohella vain englantia. Valiokunnan arvion mukaan tämän taustalla on suurelta osin koulujen yksipuolinen kielitarjonta, mutta myös oppilaiden halukkuus kielioopintoihin on vähentynyt. Samaan aikaan elinkeinoelämän ja kansainvälisten yhteyksien tarve korostaa kuitenkin tarvetta paitsi kansalliskielten hyvälle osaamiselle myös nykyistä monipuolisemmalle kielitaidolle.

Valiokunta katsoo, että korkeatasoisen ja riittävän kieltenopetuksen varmistamiseksi on tarpeen käydä laajempaa keskustelua siitä, minkälaista kielitaitoa tulevaisuuden työntekijät tarvitsevat eri kielissä ja miten kielten opiskelua voidaan kehittää.

Valiokunnan mielestä seuraavalla hallituskaudella on siksi perusteltua laatia kattava selvitys siitä, miten kielten opiskelua voidaan kehittää. Tällöin on selvitettävä mahdollisuudet edistää sekä kansalliskielten että muiden kielten opiskelua. Laajempi kielitarjonta jo alakouluiässä toisi joustavuutta kansalliskielten ja muiden kielten väliseen kielitarjontaan. Valiokunnan mielestä on mm. parannettava opiskelumotivaatiota, kehitettävä opetusmenetelmiä sekä opetusmateriaalia. On niin ikään tärkeää, että korkea-

koulut kehittävät menetelmiä, joilla turvataan tutkintoasetuksessa vaadittavan kielitaidon saavuttaminen. Valiokunta viittaa myös edellä mainittuun Kansalliskielistrategiaan, johon sisältyy konkreettisia toimenpiteitä kansalliskielten taidon vahvistamiseksi sekä kielten ja kulttuurin arvostamiseksi.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sivistysvaliokunta ehdottaa,

että kansalaisaloite hylätään ja

että hyväksytään yksi lausuma (Valiokunnan lausumaehdotus).

Valiokunnan lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus laatii kokonaisselvityksen, jossa tarkastellaan maamme yleistä kielten opiskelun politiikkaa ja sitä, miten sitä pitäisi kehittää tulevia kielitaitohaasteita ennakoiden sekä huomioiden yhteiskunnan ja elinkeinoelämän yhä laajentuva ja monipuolistuva vieraiden kielten osaamisen tarve.

Helsingissä 25 päivänä helmikuuta 2015

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Raija Vahasalo /kok	Silvia Modig /vas
vpj.	Inkeri Kerola /kesk	Mika Niikko /ps
jäs.	Ritva Elomaa /ps	Ville Niinistö /vihr
	Eeva-Johanna Eloranta /sd	Mikaela Nylander /r
	Jukka Gustafsson /sd	Tuula Peltonen /sd
	Leena Harkimo /kok	Tuomo Puumala /kesk
	Pauli Kiuru /kok	Simo Rundgren /kesk (osittain)
	Kimmo Kivelä /ps	Pauliina Viitamies /sd
	Sanna Lauslahti /kok	vjäs. Juho Eerola /ps (osittain).

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Hellevi Ikävalko.

VASTALAUSE 1

Perustelut

Kannatamme kansalaisaloitetta ruotsin kielen muuttamisesta valinnaiseksi oppiaineeksi kaikilla kouluasteilla. Ruotsin kielen valinnaisuus on paitsi kansalaisaloitteen allekirjoittajien myös kansan tahto laajemmin. Åbo Akademin ja Tampereen sekä Turun yliopistojen yhteistyössä tekemän tutkimuksen mukaan kolme neljäsosaa suomalaisista haluaa eroon pakollisesta kouluruotsista. Tutkimuksen mukaan yli 60 prosenttia on sitä mieltä, että koulussa olisi hyödyllisempää opiskella jotain muuta kieltä kuin ruotsia. Perussuomalaisten mielestä kansan enemmistön mielipidettä tulee kuunnella.

Kuten kansalaisaloitteessa todetaan, pakollinen ruotsin kielen opiskelu vie aikaa kansainvälisesti hyödyllisempien kielten opiskelulta. Esimerkiksi Itä-Suomessa asuville venäjän kielen taidosta olisi huomattavasti enemmän hyötyä kuin ruotsin kielen taidosta. Kaupankäynnin näkökulmasta ruotsin kieli on pienen markkina-alueen kieli, ja mikäli mielimme edistää menestymismahdollisuuksiamme muidenkin maiden kanssa käytävässä kaupankäynnissä ja yhteistyössä, on myös muiden kielten opiskelulle tehtävä tilaa.

Lisäksi on syytä huomioida, että ruotsin kielen opiskelun pakollisuus ja korkeakoulutetuilta edellytettävä ns. virkamiesruotsi eivät riitä tur-

vaamaan ruotsinkielisiin palveluihin tarvittavaa kielitaitoa. Uskomme, että paremmat tulokset saavutetaan vapaaehtoisuuden pohjalta. Uuden kielen oppimisen kannalta keskeistä on oma kiinnostus ja motivaatio, ja siksi ruotsin kielen opinnoista hyötyvät eniten ne, jotka sitä haluavat opiskella. Ruotsinkielisten palvelut on jatkossa turvattava ruotsin kieltä kotona oppivien tai koulussa vapaaehtoisesti opiskelevien avulla ja varmistamalla, että ruotsinkielisten opiskelupaikkojen määrät vastaavat palvelualueiden tarvetta.

Mielestämme on vihdoin tunnustettava se toiseikka, että vuoden 1968 peruskoulu-uudistuksessa aloitettu yhteiskunnallinen kokeilu ruotsin kielen pakollisuudesta on nyt tullut tiensä päähän. Kannatamme kansalaisaloitteen mukaisesti lainvalmisteluun ryhtymistä ruotsin kielen muuttamiseksi valinnaiseksi oppiaineeksi kaikilla kouluasteilla.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme, että

eduskunta kehottaa hallitusta ryhtymään kansalaisaloitteen KAA 2/2014 vp mukaisiin toimenpiteisiin uudistuksen toteuttamiseksi.

Helsingissä 25 päivänä helmikuuta 2015

Ritva Elomaa /ps
Kimmo Kivelä /ps
Mika Niikko /ps

VASTALAUSE 2

Perustelut

Aloitteen sisältö

Kansalaisaloitteen tavoitteena on, että hallitus ja eduskunta ryhtyisivät toimiin ruotsin kielen opiskelun muuttamiseksi vapaaehtoiseksi. Aloitteessa esitetään kieli- ja koulutuspolitiikan kehittämistä niin, etteivät ruotsin kieltä opiskelemattomat oppilaat joudu jatko-opintojen ja työuran suhteen epätasa-arvoiseen asemaan suhteessa ruotsia opiskeleviin.

Aloitteessa ehdotetaan, että julkiset palvelutehtävät on järjestettävä niin, että suomenkielinen voi ruotsia osaamatta toimia julkisissa tehtävissä ja ruotsinkieliset saavat hyvää palvelua niiltä, joiden kielitaito perustuu vapaaehtoiseen ruotsin opiskeluun.

Aloitteen merkitys

Kansalaisaloite on antanut mahdollisuuden kielen opiskelua koskevaan keskusteluun. Aloite vahvistaa myös tavoitetta edistää ja tukea vapaaehtoista kansalaistoimintaa, jossa eri väestöryhmät osallistuvat ja vaikuttavat aktiivisesti yhteiskunnan kehittämiseen. Mahdollisuus nostaa käsiteltäväksi kansalaisten tärkeiksi katsomiaan asioita täydentää näin osaltaan edustuksellista demokratiaa.

Me allekirjoittaneet sivistysvaliokunnan jäsenet kannatamme laajaa keskustelua ruotsin kielen opiskelun velvoittavuudesta koko ikäluokalle. Arvostamme kaksikielistä kulttuuriamme ja sen säilyttämistä saamelaisten oikeuksia unohtamatta. On perusteltua, että jokaisella on oikeus käyttää äidinkieltään varsinkin viranomaisten kanssa asioidessaan. Tämän oikeuden mahdollistaminen ei kuitenkaan ole uhattuna, vaikka osa ikäluokasta ei opiskelisi ruotsia.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on todettu, että kansalaisista 75 prosenttia vastustaa velvoittavaa ruotsin kielen opiskelua. Kansalais-

ten näkemyksen kuuleminen ja huomioiminen päätöksenteossa vahvistaa luottamusta avoimeen kansalaisyhteiskuntaan. Olisi ollut valitettavaa, jos aloitteen olisi annettu raueta istuntokauden loppumiseen ja aikapulaan vedoten. On todettava, että myös aloitteen tahtotilan vesittäminen loisi päätöksenteosta ja hallinnosta ylimielisen asenteen, joka voisi heikentää luottamusta kansalaisaloitejärjestelmään ja edustuksellisuuteen laajemminkin.

Vastalauseen perustelut

Suuri osa suomenkielisistä ei tule elämänsä aikana tarvitsemaan ruotsin kieltä ammatissaan, eivätkä ruotsin opiskelun tulokset vastaa siihen käytettyä usean vuoden opiskeluaikaa. Ruotsin kielen velvoittavalla opiskelulla ei ole saavutettu sellaista laajaa kaksikielisyyttä, jota on toivottu.

Perustuslain 17 §:n lähtökohtana on kaikkien kieliryhmien oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Tästä perussäännöstä ei ole johdettavissa suoranaista ja välitöntä velvoitetta sille, että toisen kansalliskielen olisi oltava jokaiselle pakollinen oppiaine perusopetuksessa.

Ruotsin kielen valinnaisuus mahdollistaisi laajemman kielitarjonnan. Ihmisten oppimiskyky ei rajoita lukumäärältään useiden kielen opiskelua. On kuitenkin huomioitava, että kielten opiskeluun on käytettävissä rajallinen määrä opiskelutunteja. Lisäksi on hyväksyttävä se kokemusperäinen totuus, että opiskelijoilla on aina hyvin erilaisia motiiveja. Velvoittavuus ja heikko motivaatio aineen opiskeluun ovat tuloksellisen opiskelun kannalta huonoja lähtökohtia.

Kielet eivät ole universaaleja oppiaineita, kuten esimerkiksi matematiikka. Hyvään yleissivistykseen kuuluu myös laaja kieliosaaminen, mutta valittavien kielen osalta on hyväksyttävä nykyistä laajempi ja suvaitsevaisempi lähestymistapa. Suomalainen yhteiskunta, talouselämä

ja kulttuuri ovat mosaiikkimaisempia kuin 1960-luvun lopun yhteiskunta. Haluttomuus ja kyvyttömyys hyväksyä ja mukautua ympäristön muutoksiin on mille tahansa valtiolle strategisesti huono valinta.

Käsiteltävänä oleva kansalaisaloite ei sinälään luo riittävä pohjaa asiasta päättämiseksi yksityiskohtaisine lakimuutoksineen. Tarvitsemme laajapohjaisen kielipoliittisen selvityksen, jossa ennakkoluulottomasti arvioidaan todelliset mahdollisuudet ja tarpeet sallia laajempi valinnanvapaus myös kieliopinnoissa.

Kannatamme sellaisen lainsäädännön laatimista, joka mahdollistaisi alueelliset ja opiskelijan omaan valintaan perustuvat kokeilut. Toisen kansalliskielen valinnaisuudella lisättäisiin mahdollisuuksia vastata yhteiskunnallisiin ja elinkeinoelämän kielellisiin haasteisiin. Kokeilut antaisivat osaltaan arvokasta tietoa ja perusteita edellä esitetylle laajalle kielipoliittiselle

selvitykselle. Kokeilun avulla voitaisiin lisätä juuri sellaisten kielten opiskelua, joista on nuorelle alueen elinkeinoelämän tarpeista arvioiden todellista hyötyä muun muassa työllistymisessä.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että kansalaisaloite hylätään ja

että hyväksytään kaksi lausumaa (Vastalauseen lausumaehdotukset).

Vastalauseen lausumaehdotukset

1. *(Kuten SiVM)*
2. *Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää lainsäädännölliset edellytykset alueellisiin kokeiluihin kielivalikoiman laajentamiseksi ilman velvoittavaa toisen kansalliskielen opiskelua.*

Helsingissä 25 päivänä helmikuuta 2015

Pauli Kiuru /kok
Sanna Lauslahti /kok

VASTALAUSE 3

Perustelut

Suomi on kaksikielinen maa, ja ruotsinkielisten oikeus saada palveluita omalla äidinkielellään on turvattu perustuslaissa sekä muussa lainsäädännössä. Tästä lähtökohdasta on pidettävä kiinni myös tulevaisuudessa.

Kielilainsäädännön käytännön toteutuksessa perusopetuksella ja koulutuksella on hyvin tärkeä merkitys. Nykyinen malli, jossa toisen kotimaisen kielen opiskelu alkaa pääsääntöisesti yläkoulun alussa, on varsin perusteltu.

On kuitenkin kannettava huolta siitä, että suomalaisnuorten käytännön ruotsin kielen osaaminen on laajasta oppimäärästä huolimatta usein varsin puutteellisella tasolla. Erityisesti monet työnantajat ovat tuoneet esille, että heidän on vaikea löytää riittävästi ruotsin kielen osaajia.

Ruotsin kielen opetusta onkin kehitettävä sisällöllisesti käytännön kielitaitoa sekä suullista osaamista painottavaksi. On myös mietittävä keinoja, joilla kannustaa nuoria ruotsin kielen opiskeluun. Yhtenä ratkaisuna on lisättävä mahdollisuuksia aloittaa ruotsin kielen opiskelu jo alakoulun puolella.

Kokonaisuudessaan ruotsin kielen asemaa ja opetuksen kehittämistä on kuitenkin tarkasteltava osana kielten opetuksen yleistä tilannetta. Lisäksi on otettava huomioon alueellisesti vaihtelevat osaamistarpeet. Yleisenä tavoitteena on olta- va kielitarjonnan laajentaminen kuntakohtaisesti perusopetuksesta alkaen.

Tämän vuoksi olisi perusteltua kokeilla vaihtoehtoisia tapoja B-kielen opetuksen järjestämisessä. Esimerkiksi Itä-Suomessa pitäisi tarjota alueellinen mahdollisuus valita B-kieleksi venäjän kieli toisen kotimaisen kielen sijaan. Samalla olisi kuitenkin pidettävä huoli siitä, että mahdollisuus ruotsin kielen opiskeluun säilyisi myös jatkossa.

Tarvitsemme yhä enemmän vieraiden kielten osaamista. Varsinkin venäjän kielen taito korostuu tulevina vuosina yhä enemmän. Kielten opetuksen kehittäminen ei kuitenkaan tarkoita ruotsin kielen aseman heikentämistä. Ruotsin kielen opetusta kehittämällä pidämme huolen siitä, että Suomen kaksikielisyys vahvistuu.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että kansalaisaloite hylätään ja

että hyväksytään kaksi lausumaa (Vastalauseen lausumaehdotukset)

Vastalauseen lausumaehdotukset

1. *(Kuten SiVM)*
2. *Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää lainsäädännölliset edellytykset alueellisiin kokeiluihin kielivalikoiman laajentamiseksi ilman velvoittavaa toisen kansalliskielen opiskelua.*

Helsingissä 25 päivänä helmikuuta 2015

Inkeri Kerola /kesk
Tuomo Puumala /kesk
Simo Rundgren /kesk

VASTALAUSE 4

Valiokunnan mietinnön sisältö kuvaa ruotsin kielen tarpeellisuutta tavoilla, jotka eivät pohjautu tosiasioihin. Valiokunnan mietintö kuvaa pakollisen ruotsin kielen opiskelua kulttuurisena, yleissivistävänä ja yhdenvertaisuutta edistä-

vänä ihanteena. Valiokunnan olisi pitänyt tuoda ilmi lukijoille myös tosiasiat mm. siitä, miten paljon pakkoruotsi maksaa ja mitkä ovat pitkän aikavälin tavoitteet ruotsin kielen opiskelun vapaaehtoisuuteen pääsemiseksi.

Helsingissä 25 päivänä helmikuuta 2015

Mika Niikko /ps